

La vida a la Bartra (1699-1964)

Manel Martínez i Garcia

• **La vida a la Bartra (1699-1964)**

• **Manel Martínez i Garcia**

• *manelmar@tinet.cat *

• **Resum:**

• Recull de les diferents nissagues familiars i habitants al llogaret de la Bartra (antic terme municipal de Rojals) entre finals del segle XVII i segona meitat del segle XX.

• **Paraules clau:** Poblament, Rojals, Muntanyes de Prades

• **Introducció**

La Bartra és un petit llogaret de l'antic terme de Rojals que comptava amb una població molt dispersa amb una cinquantena de masos disseminats, tres petits llogarets (els Cogullons, la Bartra i el Pinetell) i el petit nucli de població del poble de Rojals.

Podem trobar diferents treballs sobre els masos i el poble de Rojals (veure bibliografia). Però les dades dels tres petits llogarets ja són més minses. És per això que he volgut aprofundir en aquests petits nuclis de població agrupada i ho he fet començant per la Bartra. Gràcies a unes primeres converses amb l'Antonia Malet Buldó (EPD), descendent de Cal Ponet de la Bartra, vaig veure la possibilitat d'aprofundir més sobre els habitants d'aquest indret.

El fet de trobar digitalitzats (Arxiu Històric Arxidiocesà de Tarragona) els llibres sacramentals de la parròquia de Sant Salvador de Rojals ha ajudat molt a l'hora d'anar seguint les diferents nissagues familiars malgrat la molta interrelació i repetició amb els cognoms dels seus habitants.

També ha estat de gran ajuda el treball del Josep M. Grau sobre una documentació dels Buldó¹ trobada als anys seixanta del segle passat en una de les cases de la Bartra que fou arrendada a un grup excursionista de Reus i, especialment, les converses amb alguns descendents d'aquelles famílies.

Al final he pogut seguir cronològicament les branques de cinc nissagues familiars (Vallverdú, Serra, Andreu, Ferrando, Solé) així com les dues branques de la nissaga Buldó.

He volgut acompanyar aquest treball amb un apartat dedicat a la religiositat d'una forta incidència en aquells anys. També un petit relat sobre la relació de Salvador Vilaseca i Josep Iglésies amb els habitants de la Bartra i algunes curiositats trobades en alguns testaments conservats al fons parroquial.

Fotografia dels anys cinquanta del fons Vicenç Baldrich (ACCB310-88-N-515) de l'Arxiu Comarcal de la Conca de Barberà (ACCB).

La casa de l'esquerra és Cal Mateu, al seu darrera Cal Buldó. La casa de la dreta és Cal Siscano. Les altres cases no s'han pogut identificar si bé bona part són corrals.

El llogaret de la Bartra

La Bartra està situada al cor de les Muntanyes de Prades a una altitud de 725 metres. Fou un petit nucli de població agrupada dependent de Rojals amb una dotzena d'edificis entre cases habitades i corrals. Se les anomenava «Cases de la Bartra».

També es coneixia com a vall o terme de la Bartra. La etimologia del seu nom deriva de «barda» que vol dir: clos fet amb estaqués de fusta i bardisses per a tancar bestiar. Per tant, podríem pensar que el seu origen deuria ser un indret amb tancats per guardar bestiar.

Algunes informacions senyalen que a l'edat mitjana hi havia edificat

un convent sobre les ruïnes del qual s'hi assentà aquest nucli. El cert, però, és que no existeix cap document que verifiqui aquest fet.

Amb la creació del Ducat de Montblanc l'any 1387 a favor de Martí l'Humà, fill del rei Pere el Cerimoniós, s'especificava com a àmbit territorial del Ducat: la vila de Montblanc i els territoris de Rojals, Rojalons, Cogullons, Pinetell, la Bartra, Blancafort i Lilla.

No fou fins al segle XVII que Rojals i el seu terme s'independitzaren de Montblanc. L'any 1674 s'inicià la causa davant la Reial Audiència i el 28 de febrer de 1678 es dictà sentència a favor de l'escissió de Rojals i tot el seu terme municipal del terme de Montblanc.

L'any 1940 Rojals sol·licità l'agregació altre cop a Montblanc. De les hores ençà la Bartra tornà a formar part del municipi de Montblanc.

Fotografia de l'any 1963 cedida per Gabriel Buldó Escoté, realitzada davant de la casa de Cal Perico. Hi surt el mateix Gabriel Buldó amb el seu gos tofoner Xiquilin. A la dreta hi ha la casa de Cal Perico, al fons es veuen Cal Ponet (dreta), Cal Petit (centre) i Cal Peret del Tous (esquerra).

Primeres dades sobre habitants a la Bartra

La primera documentació que he trobat sobre persones el habitants de la Bartra és de finals del segle XV i principis del XVI. Es tracta d'un treball del Jaume Felip titulat «*Dades per a l'estudi del llop a la zona oriental de les Muntanyes de Prades, al tombar del segle XV*»

al XVI». Aporta les dades consignades en un llibre de comptabilitat de l'Espluga de Francolí on s'hi anotaren les quantitats que, per manament dels jurats, el comuner pagava com a premi als caçadors que portaven llops o ventrades (lletigades) de llobatons caçats o trobats al bosc. Al treball hi consta un tal Pere Tous habitant del mas de la Bartra (possiblement pel seu cognom deuria ser del mas d'en Tous). En Pere Tous en un període de 20 anys (1493-1513) portà un total de dotze lletigades o cadellades de llobatons. La seva utilitat per a l'eliminació del llop li fou reconeguda per les autoritats municipals amb les quals arribà a establir una concòrdia o pacte per valorar les seves captures. En total rebé una retribució de 23 sous i 5 diners.

També de principis del segle XVI, concretament del juliol de 1505, es conserva un pergami² de compra venda d'unes terres a Mont-ral on apareix un tal Joan Fort de la Bartra.

En els diferents fogatges³ existents no trobem el nucli de la Bartra com a tal i ens hem d'orientar amb les dades de Rojals. Així tenim que al fogatge de l'any 1515 Rojals tenia 10 focs i al fogatge de 1553 Rojals consta amb 16 focs. Aquestes dades només són orientatives ja que s'ocultaven dades per evitar pagar i en zones de muntanya era molt més fàcil amagar-les.

Amb l'arribada del segle XVIII, passades les grans epidèmies i guerres, s'iniciarà un augment de població en tot el país també a les Muntanyes de Prades. Els censos es comencen a fer a partir de les cases existents o per veïns (caps de família). Seguim trobant, però, les dades com a conjunt del municipi de Rojals:

Any 1708: 28 cases. Any 1716: 30 cases. Any 1717: 40 cases. Any 1719: 25 cases. Any 1726: 31 cases. Any 1763: 37 veïns. 1773: 37 veïns.

Ens hem d'esperar als primers censos i nomenclàtors del segle XIX per trobar la població detallada per llogarets i masos. Així tenim les dades del nomenclàtor de 1860 on la Bartra consta com un «Lugar» amb vuit cases habitades (no consta el nombre d'habitants). Al nomenclàtor de 1887 tornem a trobar la Bartra catalogada com «Aldea» amb 26 habitants en quatre edificis de 2 plantes i 3 edificis de 3 plantes. Al nomenclàtor de 1930 la Bartra torna a sortir com «Aldea» amb 25 habitants en 6 cases habitades permanentment i 5 cases habitades ocasionalment.

Dels padrons municipals només tenim dades a partir de 1939. Aquell any hi ha empadronades 23 persones de 6 famílies diferents.

Al padró de 1945 ja són només 14 persones de 4 famílies. L'any 1950 els empadronats han baixat a 8 persones de només 3 famílies. Al padró de 1955 només queden 6 persones empadronades de les mateixes 3 famílies. Al padró de 1960 només són 5 les persones empadronades de tant sols 2 famílies.

Durant la dècada dels seixanta del segle passat el llogaret va quedar deshabitat deteriorant-se progressivament.

Notícies d'en Salvador Vilaseca i en Josep Iglésies a la Bartra

Aquests dos personatges, grans coneixedors d'aquestes muntanyes, van fer diferents prospeccions arqueològiques per la zona del Brugent i la vall de la Bartra o riu Sec durant la dècada dels anys vint del segle passat. Concretament durant els anys 1926 i 1928, juntament

Fotografia de l'any 1943 cedida pel Museu Salvador Vilaseca i Anguera de Reus, feta per Salvador Vilaseca amb els membres de la família de Cal Buldó davant de casa seva.

Hi surten d'esquerra a dreta: Isidre Buldó Moncusí, Teresa Buldó Andreu, Àngela Feliu Barberà, Cinta Andreu Feliu (nena petita), Teresa Moncusí Pere, Àngela Andreu Vallverdú.

amb Manuel Mata, van fer prospeccions a la Cova del Buldó⁴ situada a uns 400 metres a l'oest de les cases de la Bartra. En aquell temps el propietari de la cova era l'Isidre Buldó Moncusí habitant de la Bartra que utilitzava part de la cova per tancar un ramat de bestiar. A la cova es van recuperar diferents elements de l'edat del Bronze així com restes humanes de gran interès paleoantropològic⁵.

D'aquelles visites a la Bartra per part d'en Salvador Vilaseca, Josep Iglésies i Manuel Mata es conserven algunes fotografies al museu Salvador Vilaseca de Reus on surt el doctor Vilaseca i la família de l'Isidre Buldó.

És força curiosa la fotografia de 1926 o 1927 on surt Salvador Vilaseca i Manuel Mata juntament amb l'Àngela Andreu Vallverdú (dona de l'Isidre Buldó) i la Teresa Moncusí Pere (mare de l'Isidre Buldó) a la porta de Cal Buldó. Es veu una portalada feta amb un arc de mig punt i amb unes boniques dovelles on s'aprecia la data de construcció de l'any 1758, i dic que és curiosa perquè aquesta portalada ja no la veiem en una altra fotografia de 1943 també feta per Salvador Vilaseca en una de les moltes visites a la Bartra. Aquest fet fa pensar en la possibilitat que la portalada fos venuda i desmuntada pedra a pedra.

En Josep Iglésies ens deixà algunes descripcions del llogaret de la Bartra en alguns dels seus treballs publicats sobre aquestes muntanyes i pobles:

«La Bartra, llogaret constituït per vuit o nou cases arraulides en la línia de carena d'un braç de serra, entre les dues barrancades que formen el riu Sec. Pertany al terme de Rojals. Està situat a 750 metres d'altitud. Des de la Bartra es gaudeix d'un bell panorama». J. Iglésies i J. Santasusagna. 1929 (186).

«Les cases capiculades les unes amb les altres, totes obren les portes i finestres de cara als barrancs i el colletó de pedra vinosa només permet que hi hagi el rengle de la dotzena d'edificis i un sender terraplenat per banda. La Bartra és tan poca cosa, que ni té església, i no branda altre campaneig que el de les esquelles de les ovelles. Tot just entreu al llogaret que ja en sou fora. Les cases hi són, però, totes en peu. El més petit aplevament de cases de tota la serra i un dels més endorriellats i sense camins carreters, no es dona en derrota,

mentre els altres agonitzen. Fumen totes les seves xemeneies i davant de cada portal hi ha atuells amb flors...». J. Iglésies. «Les ciutats del món». 1948 (37-38).

Fotografia de l'any 1943 cedida pel Museu Salvador Vilaseca i Anguera de Reus, feta per Salvador Vilaseca amb els membres de la família de Cal Buldó davant de casa seva.

Hi surten d'esquerra a dreta: Isidre Buldó Moncusí, Teresa Buldó Andreu, Àngela Feliu Barberà, Cinta Andreu Feliu (nena petita), Teresa Moncusí Pere, Àngela Andreu Vallverdú.

La religió

A la Bartra com als Cogullons, el Pinetell i en tots els masos de Rojals eren molt complidors amb els preceptes de l'església malgrat trobar-se distanciats del nucli de Rojals on hi havia la parròquia. Es tractava de persones molt senzilles que no sabien llegir ni escriure. El mossèn de la parròquia tenia molta influència sobre ells

El compliment pasqual era obligatori per a tots els feligresos i el mossèn en feia un control exhaustiu d'aquells que complien i el que no. Als llibres parroquials s'annotava el certificat de compliment pasqual de tots els feligresos i es feia constar el nom i cognom d'aquells que no havien complert. Fins hi tot es penjava una llista a la porta de l'església amb els noms dels amonestats.

Per la gent de la Bartra era, doncs, una obligació anar a escoltar missa a Rojals. Segurament que a l'hora de portar els morts a enterrar al fossar del costat de l'església l'esforç de tragar el cos difunt amb caixa o sense deuria ser descomunal pel desnivell existent entre els dos llocs. De fet, a mig camí, hi havia una llosa de pedra anomenada «*el reposamorts*» on la comitiva fúnebre feia una aturada per descansar.

Pel capellà també deuria resultar dur anar fins a la Bartra a donar l'extremunció als moribunds o a fer el salpàs⁶ per Setmana Santa.

Curiositats en alguns testaments

Entre els llibres sacramentals conservats de la parròquia de Sant Salvador de Rojals n'hi ha uns dedicats als testaments concretament des de l'any 1808 al 1908. Hem de tenir en compte que els capellans de les parròquies allunyades dels indrets on hi havia les notaries podien exercir com a notaris i prendre testaments a aquelles persones que en volien fer normalment quan es veien amb possibilitats de una prompta mor.

Pel que es pot veure a la major part dels testaments, de riqueses no n'hi havia ni a la Bartra, ni en general en tot el terme de Rojals.

En tots els testaments el primer que es deixa clar (fet pel capellà no podia ser d'altra manera) és la qüestió de l'enterrament i els diners que el testador o testadora deixa per a la celebració del funeral així com el nombre de capellans que han de fer la cerimònia. També es anomenen dues persones que faran de marmessors i un parell de testimonis.

En les signatures es veu clarament l'analfabetisme d'aquestes zones de muntanya doncs són molt pocs els que saben signar amb el seu nom i és sempre el capellà qui signa per ells.

La influència del capellà és també latent entre els anys 1831 - 1833 on trobem que els testadors deixen una petita quantitat al Rei per als fins que tingui convenient.

A l'hora de repartir els pocs diners existents es deixa sempre una quantitat als fills i filles solteres com a dot per quan es casin si bé molts cops aquests diners no els tenen en aquells moments i deixen establertes les formes de pagament que aniran a càrrec de l'hereu.

És destacable en molts dels testaments el repartiment de peces de roba, fixant clarament el tipus de peça i la seva tela o qualitat. Normalment eren deixades a les filles solteres. Aquestes són algunes de les peces de roba que trobem als testaments:

Gipó de mig panyo (teixit de llana cardada), Gipó d'escot (teixit de llana d'ús molt comú), faldilla de baieta (teixit de llana), caputxó, llençols de *pare y mare* (passamaner), camises amb màniga de tela, faldilles d'indiana (teixit de cotó estampat), enagües, un *jambet* roig de setzens (qualitat del drap determinat pel nombre de lligadures de l'ordit), una capa de setzens (qualitat del drap determinat pel nombre de lligadures de l'ordit), un jupetí de vellut, un jec de vellut negre, calces (peces de llana o cotó, podien cobrir el peu i la cama o només la cama), una gorra vermella i una faixa blava, mantellina, tovallons, estovalles de llistes blaves, faldilles de baieta (teixit de llana), de cotó i de Manila, coixineres, davantals de llana, tela de drap de *pare y mare* (passamaner), drap burell o bureta (llana i pèl de cabra), camisa d'estopa o estopeta (fibra de cànem i de lli).

Per exemple en el testament de Joan Solé Ollé (1812), deixa a la seva filla del primer matrimoni, la caixa i robes de la seva mare com a dot.

Al testament de Josep Buldó Escoté (1860) veiem amb detall la roba que deixa a una de les seves filles:

«tres llansols de pare y mare, una marfaga, un jipó de escot, atre de ballut y atre de jeniñy negre, un capucho y una mantellina, sis camises de pare y mare ab maneges de cotó las cinc y l'atre ab maneges de tela, dos toballons y unes estoballes de llistas blaves, unes faldilles de baieta, altres

de Manila y altres de cotó, unes coixineres també de cotó y altres de indiana, un davantal de jenna y atre de llana».

Cal destacar també les rebuscades formules establertes quan els testador és un home i deixa una viuda. Aleshores s'estableixen diferents condicions per a que la viuda pugui continuar vivint a la casa, amb la seva pròpia habitació i manutenció per part de l'hereu sempre i quan aquesta mantingui el nom del difunt, es a dir, que no es torni a casar.

Per regla general a la major part dels testaments hi ha aquestes poques condicions.

En alguns, no gaires, s'anomena algun tros de terra o propietat a l'hora de fer el repartiment deixant-la a algun fill en concret o bé perquè estan empenyorades.

Cito els trossos de terra relacionats amb la Bartra o propers que he pogut extreure d'alguns testaments:

Testament de Josep Buldó Andreu (1875). Tros de terra anomenat «La costa del manso de Anda»

Testament de Maria Vallverdú Roig (1897). Tros de terra adjunt a la casa anomenat «del Colomé» i tres trossos de terra més anomenats: «l'urted», «la Vinya» i «Llort», tots a la Bartra

Testament de Salvador Andreu Fort (1899). Tros de terra anomenada vulgarment «el Clot»

Testament de Joan Buldó Òdena (1900). Les hortetes de davall de la font, amb balsa i aigua per regar. L'hort de les Saleretes, amb un server gran.

Testament de Catarina Andreu Altés del mas de Teulé (1864). Tot aquell de tros de terra, part de bosc i part cultivada, començant aquesta des de la font del Portell fins a la font de S. Isidre, enfrontant amb terres de Martí Serra i Joan Buldó (alies Thomas), incloent en la indicada l'habitació de la meva casa.

En el testaments de Joan Buldó Serra (en fa quatre entre 1828 i 1832) quan tenia uns 80 anys, confessa tenir un deute de diners amb el seu pastor que era el seu fill Joan Buldó Escoté. Aquest mateix fill Joan (que era cego) li deixa llit parat: bancs, posts, màrfegues, dos coixins, dos llençols i una flassada. També vol que els bous de la seva casa llaurin la terra que avui dia és del seu fill Joan durant tres dies cada any. De tots els altres béns fa hereu al seu

fill Josep Buldó Escoté. A la filla Jerònima li deixa un vestit negre i una caixa de pi a més de cinquanta lliures de dot.

Per regla general tots els testadors fan un primer apartat on demanen que tots els seus deutes siguin pagats però sense especificar si els tenen o no. Veiem però, en el testament de Josep Buldó Andreu (1875), que sí que especifica els seus deutes amb la quantitat inclosa i que vol que es paguin en major brevetat possible. Aquest són les persones amb qui tenia algun deute:

Teresa Fort de l'Espluga de Francolí. Pere Serra de Montblanc. El cirurgià Cayetano Borràs Medies de Montblanc. El veí de dalt de la Riba. Joan Vallverdú del mas de la Baridana. El Chapo de la Riba. Joan Vallverdú del mas d'en Tous.

El Sanacho de l'Espluga de Francolí. Joan Martorell de Valls.

El seu hereu, en Ramon Buldó Serra, farà testament l'any 1891 deixant també clar el pagament de deutes a una cunyada, a un cosí i a Josep Vilalta Òdena, de renom *Brituts*.

La decadència i el ressorgiment de la Bartra

Acabada la Guerra Civil espanyola a la Bartra encara quedaven cinc famílies: Cal Ponet, Cal Buldó, Cal Mateu, Cal Peret del Tous i Cal Perico.

L'any 1940 serà, però, el darrer de la família de Cal Ponet que marxaran com a masovers al mas del Sucrero de Montblanc. Els seguiran l'any 1945 els de Cal Mateu, més tard, l'any 1955, ho faran els de Cal Peret del Tous i en la dècada dels seixanta marxaran primer els de Cal Buldó i, els darrers, els de Cal Perico.

Amb el tancament de totes les cases només alguns propietaris hi anàvem per tenir cura de les poques terres que tenien. La Rosita Buldó Masdeu (Cal Ponet) m'explicava que pujaven de tant en tant fins a Rojals a casa d'uns parents i que aprofitaven per baixar a la Bartra al temps de la verema. Els de Cal Perico llogaren la casa a l'Agrupament Escolta la Mulassa de Reus que hi anava a fer alguna estada. Aquest anar i venir també s'anà alentint amb els anys fins quedar les terres ermes i les cases s'anaren deteriorant.

A la dècada dels vuitanta s'establí a la Bartra en Pep Leonart qui comprà la casa de l'Isidre Buldó Moncusí. Explica que aleshores el llogaret era un autèntic esbarzerar que feia por de veure i això

que encara no feia vint anys que s'havia abandonat. Amb paciència i moltes hores de dedicació va anar comprant i restaurant altres cases, ajuntant-les unes amb les altres fins a aconseguir el que avui dia són bona part de les cases de la Bartra.

Darrerament també es va restaurar la casa de Cal Perico i torna a ser habitada pel Gabriel Buldó Escoté amb la seva muller Irene López Castillo.

De totes les cases de la Bartra només queda ensorrada la casa de Cal Siscanu.

Vista del llogaret de la Bartra a l'actualitat.

Nissagues de famílies a la Bartra entre 1699 i 1964:

Del buidat dels llibres sacramentals⁷ existents de la parròquia de Rojals he pogut establir diferents nissagues o famílies que habitaren el llogaret de la Bartra durant el període que va de l'any 1699 al 1964. No totes les nissagues hi foren al llarg d'aquests 265 anys, només trobarem presents en aquest indret durant tots aquests anys els Buldó amb les seves diferents branques.

Aquestes serien les famílies amb el renom de la casa:

Els Buldó repartits en les següents branques:

Nissaga de l'Hereu Buldó després convertida en Cal Buldó : Darrer habitant a la Bartra, Isidre Buldó Moncusí (1964).

A mitjans segle XIX hi haurà Cal Bernat en referència a Bernat Buldó Escoté.

Nissaga del Pep Buldó, després convertida en Cal Ponet : Darrer habitant a la Bartra, Isidre Buldó Andreu (1940) i els de Cal Perico: Darrer habitant a la Bartra, Gabriel Buldó Vallverdú (1964).

Altres nissagues familiars:

Cal Mateu o Cal Mateuet: Darrer habitant a la Bartra, Joan Andreu Agustench (1945).

Cal Ciscano o Cal Siscanu: Darrer habitant a la Bartra, Josep Andreu Vallverdú (1899...).

Cal Peret del Tous: Darrer habitant a la Bartra, Pere Vallverdú Balenyà (1955). Cal Roig: Darrer habitant a la Bartra, Joan Serra Vellet (1900 ...).

Cal Petit: Darrer habitant a la Bartra, Salvador Ferrando Serra (1840 ...).

Cal Majó: Darrer habitant a la Bartra, Joan Solé Saguinyolas (1846 ...).

Si fem una segmentació en períodes de cinquanta anys veurem quines eren les famílies en cadascun d'aquests períodes:

De 1700 a 1750 trobem la branca inicial dels Buldó, els Puig, els Serra, els Solé i els Vallverdú.

De 1750 a 1800 hi ha les mateixes famílies si bé els Buldó es divideixen en dues branques: Els «hereu Buldó» i els «Pep Buldó».

També segueixen els Vallverdú i els Andreu (fins 1945). També trobem una altra nova família formada pels Pàmies (només la trobem al padró de 1939).

A partir de 1950 i fins la dècada dels seixanta ja només són tres les famílies que segueixen habitant a la Bartra: Els «Hereu Buldó» o «cal Buldó» (fins l'any 1963 aproximadament), els Vallverdú (fins l'any 1955) i els de «cal Perico» que seran els darrers en marxar l'any 1964.

Hi ha però una altra branca més antiga de la que només he trobat esment als llibres sacramentals que es conserven. Es tracta dels «Fort». Recordem que ja he citat anteriorment un tal Joan Fort de la Bartra en uns documents de principis del segle XVI concretament del juliol de 1505. Doncs bé, al llibre sacramental començat el 15 de maig de 1725 hi ha anotat un capítol sobre aniversaris i misses fundades on consta que: «el dia de nostra senyora del Roser s'ha de

cantar per l'ànima de Joan Fort de la Bartra i acabat l'ofici s'ha de sortir al fossar, al lloc on esta enterrat dit Joan, a fer una absoluta cantada, com consta en la deixa del testament i en la fundació, en poder del notari de Montblanc, a 28 de juliol de 1656, ho han de pagar els hereus de «Casa Pere» de la Bartra, que ara paga Gabriel Fort de la Bartra com hereu de dita casa». Hi ha anotats els pagaments fins l'any 1722.

És probable que aquesta branca derivés a la dels «Buldó» doncs com veurem més endavant els inicis dels «Buldó» venen d'un matrimoni (per allà el darrer quart del segle XVII) entre un Joan Buldó amb una Agna Fort.

Sobre els «Fort» als llibres sacramentals a partir de 1725 només en trobem al mas Danda i el mas del Mateu.

Fotografia de la dècada dels quaranta cedida per Gabriel Buldó Escoté. Grup de persones a l'era de Cal Perico.

Hi surten: **1.** Montserrat Buldó Masdeu **2.** Àngela Vallverdú Vallverdú **3.** Nativitat Andreu Agustench **4.** Salvador Buldó Vallverdú **5.** **6.** **7.** **8.** Gabriel Buldó Vallverdú **9.** Lluís Masdeu (Cal Paulet dels Cogullons) **10.** Antonia Andreu Serra **11.** Joan Buldó Vallverdú **12.** Salvador Masdeu (Cal Paulet dels Cogullons) **13.** Consol Buldó Andreu **14.** Maria Buldó Andreu **15.** Maria Masdeu Masdeu (Cal Paulet dels Cogullons) **16.** Isidre Buldó Andreu **17.** Àngela Feliu Barberà **18.** Antonia Malet Buldó **19.** Joan Pons Nogués **20.** Emilia Buldó Vallverdú **21.** Rosita Buldó Masdeu **22.** Joan Andreu Feliu **23.** Cinta Andreu Feliu **24.** Joan Pons Buldó.

Els Buldó de la Bartra

El cognom Buldó fou el més habitual a les cases de la Bartra. Ja el trobem en alguns documents de finals del segle XVII i perdurà fins a ser els darrers a marxar del llogaret per allà la dècada del seixanta del segle XX.

A finals del segle XVII tenim a Joan Buldó Fort (difunt l'any 1753) fill de Joan Buldó i Agna Fort, casat amb Rosa Vallverdú. Aquest matrimoni tindran vuit fills:

Joan, Maria, Gertrudis, Francisca, Josep, Rosa, Francesc (mort als quatre anys) i Antonia.

- La filla, Maria Buldó Vallverdú, (morta l'any 1765) es casà amb Joan Fonts, habitant als Cogullons.

- L'any 1734, la filla Gertrudis Buldó Vallverdú, es casà amb Joan Cavallé de Mont-ral.

- L'any 1744 la filla, Rosa Buldó Vallverdú es casà amb Miquel Ribes, viudo d'Alcover.

- L'any 1746 la filla, Francisca Buldó Vallverdú, es casà amb Geroni Llorc.

- El fill Josep Buldó Vallverdú es casà amb Antonia Pàmies Miquel i se'n va a viure a Rojals.

- El fill, Joan Buldó Vallverdú (nascut l'any 1699), serà l'hereu i seguirà la nissaga a la Bartra. Es va casar dues vegades, primer amb Rosa Tecla Serra l'any 1752 (els seus pares Josep Serra i Tecla Pàmies eren dels Cogullons). L'any 1755 era viudo i es casà amb Clara Escoté nascuda el 1724 i morta el febrer de 1784 amb 60 anys.

Del primer matrimoni (Joan Buldó Vallverdú i Rosa Tecla Serra) neix l'any 1752 Joan Buldó Serra que serà l'hereu. Difunt l'any 1833 amb 81 anys.

Del segon matrimoni (Joan Buldó Vallverdú i Clara Escoté) neix l'any 1758 Josep Buldó Escoté. Difunt l'any 1832 amb 74 anys.

Tots dos fills seguiran vivint a la Bartra i generaran dues branques diferenciades amb els renoms: «hereu Buldó» i «Pep Buldó». Al llarg dels anys aniran sorgint altres branques i també altres renoms: «Cal Buldó», «Cal Bernat», «Cal Ponet» i «Cal Perico»

Els de cal «Hereu Buldó»

L'any 1784 Joan Buldó Serra es casà amb Maria Escoté Pibernat (morta el 1820 amb 60 anys). Joan Buldó Serra farà testament l'any 1828 amb 74 anys. Els anys 1830 i 1831 tornarà a fer testaments fins el darrer que serà del 29 de desembre de 1832, amb 81 anys.

El matrimoni té vuit fills: Maria (1787), Josep (1789), Thomas (1792), Joan (1795), Anton (1795), Bernat (1797), Geronima i Antonia.

- La filla gran, Maria Buldó Escoté, es casà l'any 1816 amb Marian Balaña Franch de la Febró.

- El fill, Thomas Buldó Escoté, es casà l'any 1823 amb Teresa Cavallé Òdena i van a viure al mas de Tomas.

- En Bernat Buldó Escoté contrau matrimoni l'any 1822 amb Maria Andreu Pallisé habitant al mas d'en Sabaté. El desembre de 1859 habitaven a la Bartra (tenen el renom de «*Cal Bernat*») i en Bernat Buldó fa testament deixant d'hereu al fill Josep Buldó Andreu.

L'any 1849 el fill d'aquest matrimoni, Josep Buldó Andreu, es casà amb Francisca Fort Escoté del mas Danda. Aquest mateix fill, l'any 1856, és viudo i es casa en segones núpcies amb Antonia Serra Òdena dels Cogullons, també vídua. Aleshores habitaven a la Bartra. En Josep Buldó Andreu fa testament el 27 de novembre de 1865 amb 42 anys deixant d'hereu al seu fill Ramón Buldó Serra casat l'any 1881 amb Quiteria Ollé Pàmies qui també farà testament l'any 1891, amb 33 anys, a favor de les seves dues filles Antonia i Francesca Buldó Ollé.

- La filla, Geronima Buldó Escoté, es casà l'any 1867 amb Agustí Vendrell Fuguet de Barberà.

- El fill gran i hereu, en Josep Buldó Escoté, es casà l'any 1818 a l'església de Mont-ral amb Maria Vilalta Queralt de Farena. L'any 1821 (aleshores era viudo) contrau matrimoni a l'església de Mont-ral amb Teresa Prats Roig (de les cases de l'Aixavega de Mont-ral). Conserven el renom «Hereu Buldó».

Aquest matrimoni (Josep Buldó Escoté i Teresa Prats Roig) tenen quatre fills: Joan, Josep, Teresa i Maria.

- La filla, Maria Buldó Prats, contrau matrimoni l'any 1857 amb Francesc Andreu Dulcet habitant a la Bartra formant la família Andreu de la Bartra.

- El fill, Joan Buldó Prats, l'any 1861, amb de 25 anys (mor l'any 1919), contrau matrimoni amb la Maria Masdeu Serra (filla de

Joan Masdeu i Francisca Serra), serà el matrimoni que continuarà la nissaga dels «Hereu Buldó». En Joan Buldó Prats consta com a propietari a la Bartra en el registre fiscal d'edificis i solars de l'any 1920 d'una casa de 87 m² i un valor de 320 pessetes, una segona casa o solar de 38 m² i un valor de 60 pessetes i d'un corral de 54 m² i un valor de 80 pessetes.

Aquest matrimoni (Joan Buldó Prats i Maria Masdeu Serra) té sis fills: Joan, Salvador, Antonia, Francisca, Pere, Maria i Rosa.

- En Salvador Buldó Masdeu, amb 25 anys, contrau matrimoni l'any 1889 amb Rosa Pàmies Fort de 24 anys i filla de Rojals. Un fill d'aquest matrimoni, en Salvador Buldó Pàmies, es casà l'any 1916 amb Ramona Anglès Boyó de Vimbodí.

- El Pere Buldó Masdeu mor a la Bartra el 16 de febrer de 1899 amb 22 anys.

- L'any 1888 el fill gran i hereu, Joan Buldó Masdeu, amb 25 anys, contrau matrimoni amb la Teresa Moncusí Pere de 22 anys (filla de Josefa Pere Ollé).

Aquest matrimoni (Joan Buldó Masdeu i Teresa Moncusí Pere) té tres fills: Josep, Isidre i Salvador.

- El Salvador Buldó Moncusí contrau matrimoni l'any 1932 a Vilanova i la Geltrú amb Ramona Prades. Vivint a San Pere de Ribes tingueren dos fills: Salvador i Daniel Buldó Prades.

- El fill, Isidre Buldó Montcusí, serà el que continuarà vivint a la Bartra fent de pastor i carboner. L'any 1923 contraurà matrimoni amb Àngela Andreu Vallverdú (morta l'any 1952). Aleshores tenen el renom de «*Cal Buldó*».

El matrimoni (Isidre Buldó Montcusí i Àngela Andreu Vallverdú) tenen una única filla, la Teresa Buldó Andreu.

L'any 1960 l'Isidre consta com a viudo amb 68 anys vivint a la Bartra amb la seva filla Teresa, soltera amb 37 anys. L'any 1964 encara hi habitaven.

Els de cal «Pep Buldó».

L'altre fill de Joan Buldó Vallverdú (casat el 1755 en segones núpcies amb Clara Escoté), en Josep Buldó Escoté, es casà l'any 1786 amb la Teresa Cavallé Andreu (morta l'any 1847 amb 90 anys).

Tenen set fills: Josep, Josefa, Anton, Ramon, Pere, Maria i Clara.

- El fill, Josep Buldó Cavallé (nascut el 1790) morirà als 22 anys al servei militar.

- Ramon Buldó Cavallé (nascut el 1800) i de renom «lo Raventat» es casarà l'any 1825 amb Tecla Òdena Fort i habitaran als Cogullons.

- Pere Buldó Cavallé (nascut el 1804) i de renom «el Xicotec» es casarà l'any 1827 amb Raimunda Òdena Fort i viuran a Rojals.

- L'any 1809 la filla, Maria Buldó Cavallé, es casarà amb Pere Roig Girona de Prades.

- L'any 1825 la filla, Clara Buldó Cavallé, es casarà amb Ramon Solanes Queralt de Prenafeta.

- L'Anton Buldó Cavallé (nascut el 1795) serà l'hereu i es casarà l'any 1828 amb l'Antonia Odena Magrinyà. Seran els que continuaran la nissaga dels «Pep Buldó».

Aquest matrimoni (Anton Buldó Cavallé i Antonia Odena Magrinyà) tenen quatre fills: Joan, Anton, Pere i Antonia.

- El fill, Joan Buldó Òdena que serà l'hereu contrau matrimoni l'any 1858 amb Francisca Llord Dalmau (filla de Francisco Llord Serra i Maria Dalmau Bernat, ella de Montblanc). La Francisca mor el 23 de març de 1899 a la Bartra i el Joan Buldó Òdena mor el 16 de maig de 1900 amb 75 anys i viudo.

Joan Buldó Òdena i Francisca Llord Dalmau van tenir fins a nou fills: Josep (1859) mort als 6 mesos d'edat, Francesc (1860) mort amb quatre anys, Raimunda (1863), Isidre (1865) mort amb 10 mesos, Josep Ramon (1867), Joan (1869) mort amb un any, Pere (1871), Francesc (1874) i Teresa (1877).

- La Raimunda Buldó Llord es casarà l'any 1889 amb el Salvador Fort Llord (pares de Siurana).

- La filla petita Teresa Buldó Llord es casarà l'any 1900 amb Matías Isern de la Riba.

- L'hereu, Josep Ramon Buldó Llord (dit vulgarment Ramon), amb 26 anys contrau matrimoni l'any 1894 amb Antonia Andreu Serra, de 21 anys (filla de Joan Andreu Dulcet i Maria Serra Pàmies dels Cogullons). Aquest matrimoni rebrà el sobrenom de «*Cal Ponet*».

Josep Ramon Buldó Llord i Antonia Andreu Serra tindran cinc fills: Jacinta (1895), Isidre (1897), Antoni (1900) mort amb nou mesos, Consolació (1902) i Maria (1909).

- La filla, Jacinta Buldó Andreu, va anar a servir a una casa de Valls i es casà l'any 1926 amb Domingo Malet Almena (ferroviari)

de Biure de Gaià aquest en segones núpcies (la Jacinta era cosina de la primera dona, la Josepa Serra). Els fills són: Antonia Malet Buldó⁸ (sur a la fotografia de grup dels anys quaranta), Josep Maria Malet Buldó i Antoni Malet Buldó (tots difunts)

- El fill, Isidre Buldó Andreu (sur a la fotografia de grup dels anys quaranta), es casà l'any 1930 amb la Maria Masdeu Masdeu (sur a la fotografia de grup dels anys quaranta) nascuda l'any 1910 als Cogullons, de Cal Paulet. Primer van viure als Cogullons. L'any 1930 tenen la filla Montserrat Buldó Masdeu (sur a la fotografia de grup dels anys quaranta) i més tard la Rosita Buldó Masdeu (sur a la fotografia de grup dels anys quaranta) que encara viu a Montblanc. Aquesta família anà de masovers al mas del Sucre de Montblanc on consten als padrons de 1945 i 1950.

- La filla, Consolació Buldó Andreu, també sur a la fotografia de grup dels anys quaranta.

- La filla petita, la Maria Buldó Andreu (sur a la fotografia de grup dels anys quaranta), es casà l'any 1940 a Tarragona amb Magí Ballart Corbella.

L'altre fill del matrimoni format per Joan Buldó Òdena i Francisca Llord Dalmau, en Pere Buldó Llord, es casarà l'any 1903 amb l'Àngela Vallverdú Vallverdú (filla de Francesc Vallverdú Vendrell i Maria Àngela Vallverdú Pere). Aquest matrimoni rebrà el sobrenom de «*Cal Perico*» Tingueren sis fills: Maria (1903), Salvador (1908), Emilia (1911), Gabriel (1917), Rossend (1919) i Joan (1920).

- La filla gran, Maria Buldó Vallverdú, es casà l'any 1924 amb Josep Gascon Millan. Anaren a viure a Reus.

- El fill, Salvador Buldó Vallverdú (sur a la fotografia de grup dels anys quaranta), es casà l'any 1939 amb Natividad Andreu Agustenc (de Cal Mateu) (sur a la fotografia de grup dels anys quaranta), anaren a viure a Farena, més tard a Vallmoll i a Valls. Tingueren una filla l'any 1940, la Maria Buldó Andreu (encara viu a Valls) (sur a la fotografia de grup dels anys quaranta).

- La filla, Emilia Buldó Vallverdú (sur a la fotografia de grup dels anys quaranta), es va casar a Reus.

- El fill, Rossend Buldó Vallverdú, va morir al front durant la guerra civil.

- El fill petit, en Joan Buldó Vallverdú (sur a la fotografia de grup dels anys quaranta), marxa cap a Reus morint solter.

- El fill Gabriel Buldó Vallverdú (surt a la fotografia de grup dels anys quaranta) es casà l'any 1956 amb la Maria Escoté Odena, de Rojals (nascuda 1928) i serà qui continuarà vivint a la Bartra fins ser el darrer a marxar cap a Valls el maig de 1964. Tindran dos fills: Gabriel Buldó Escoté (1958) i Lourdes Buldó Escoté (1961) nascuts a la Bartra.

Gabriel Buldó Escoté restaurarà la casa familiar i des de l'any 2010 torna a viure a Cal Perico amb la seva dona Irene López Castillo.

Els Puig de la Bartra

Als llibres sacramentals de la parròquia de Rojals trobem una família amb el cognom Puig a la Bartra. També apareixen en el fons patrimonial de la família Buldó⁹⁹

1964)».

. D'aquesta família només trobem documentació entre els anys 1713 i 1769. A partir d'aquest any no tornen a aparèixer.

El 22 de setembre de 1713 Jaume Puig, de la Bartra, signa una època (carta de pagament) sobre els diners de la dot de la seva germana que devia a Joan Boldó (dels Cogullons).

L'any 1724 el matrimoni de Jaume Puig i Josefa confirmen al fill Joan Puig.

L'any 1747 defunció de Jaume Puig, pagès de la Bartra, fill de Pere Puig i Joana, de Vilaplana.

També hi ha el matrimoni entre Joan Puig (fill de Jaume Puig i Josefa) i Maria Buldó que no he pogut trobar al llibres sacramentals. Aquest matrimoni té les filles: Mariagna, Francisca i Gertrudis Puig Buldó, totes elles casades fora de la Bartra.

- L'any 1761 mor de Mariagna Puig Buldó que estava casada amb Pau Moncusí dels Cogullons.

- L'any 1762 mor Francisca Puig Buldó que estava casada amb Josep Escoté Pàmies de Rojals.

- L'any 1769 mor Gertrudis Puig Buldó casada amb Francesc Escoté del mas d'en Solé.

També deurien tenir un fill (hereu) de nom Joan Puig ja que apareix en una venda a carta de gràcia amb data, 1 de novembre de 1778, d'una peça de terra campa que fa Joan Buldó a Joan Puig, tots dos pagesos de la Bartra.

Els Serra de la Bartra, «Cal Roig»

Troblem les primeres notícies d'aquesta branca familiar als llibres sacramentals a partir de l'any 1724 i fins a principis del segle XX.

L'any 1724 tenim el matrimoni de Ramon Serra i Gertrudis Calvet (morta el 1740) que confirmen als fills: Ramon, Mariano i Maria.

- La Maria Serra Calvet es casarà amb Josep Vallverdú.

- L'any 1727 el fill, Ramon Serra Calvet (aleshores el seu pare Ramon Serra ja és difunt) es casà amb Tecla Pàmies Alcover (morta el 18 de març de 1738) (filla de Jaume Pàmies del Pinetell, difunt i de Maria Alcover).

L'any 1738 en Ramon Serra Calvet, viudo (mort l'any 1765), es casà amb Florència Anglès Gual (morta l'any 1756). Ella era de Prades i habitava a la granja de Castellfollit. Tenen quatre fills: Maria, Antonia, Salvador i Ramon.

- La filla, Maria Serra Anglès, l'any 1761 es casà amb Isidre Solé Agustench de la família Solé de la Bartra.

- L'Antònia Serra Anglès es casarà a l'Espluga de Francolí amb Manuel Ferrando Sabaté (mort el 27 d'agost de 1788). D'aquest matrimoni naixerà Salvador Ferrando Serra (Petit de la Bartra) que l'any 1822 també viurà a la Bartra amb la seva pròpia família. L'any 1789, l'Antonia Serra, sent viuda es torna a casar en segones núpcies a Rojals amb Joan Solé Ollé, de la família Solé de la Bartra.

- L'any 1768 el fill, Ramon Serra Anglès, contrau matrimoni amb Maria Escoté Puig de Rojals.

- L'any 1761 el fill, Salvador Serra Anglès, contrau matrimoni amb Teresa Òdena Ferrer de Rojals. Viu a la Bartra. Tenen els fills: Joan i Ramon.

El fill, Joan Serra Òdena es casà l'any 1800 amb Maria Torrell Torrents de Farena. Habitaven al mas del Blanquet situat també a la Vall de la Bartra.

En Ramon Serra Òdena, contrau matrimoni, l'any 1794, amb Maria Buldó Escoté nascuda l'any 1763 (filla de Joan Buldó Vallverdú i Clara Escoté). Tenen els fills: Salvador, Joan, Anton, Pere i Thomas Serra Buldó.

- El Pere Serra Buldó es casarà amb Antònia Pere Escoté i habitaran al mas del Sugueto.

- El fill, Salvador Serra Buldo, que serà l'hereu, contrau matrimoni

el 1820 amb Teresa Vellet Isern (ella de Farena, morta l'any 1863 amb 81 anys), vivint a la Bartra.

Aquest matrimoni (Salvador Serra Buldo i Teresa Vellet Isern) tenen els fills: Teresa, Salvador, Joan i Anton Serra Vellet.

- L'any 1847 la filla Teresa Serra Vellet es casa amb Josep Inglès Pere.

- Joan Serra Vellet es casarà l'any 1860 amb Rosa Òdena Cavallé de Mont-ral. El 1863 confirmen la filla Antonia Serra Òdena.

- Anton Serra Vellet es casarà amb Rosa Òdena Cavallé (no he pogut confirmar que sigui la mateixa dona del seu germà Joan). L'any 1876 confirmen la filla Maria Serra Òdena que mor a la Bartra el 29 d'agost de 1897 amb 32 anys. Estava casada amb Joan Baptista Andreu Buldó, dels Andreu de la Bartra.

- L'any 1849 el fill, Salvador Serra Vellet (tenia el renom del «Roig»), es casà amb la Maria Vallverdú Pere (filla de Joan Vallverdú i Josefa Pere, habitants del mas de la Baridana), vivint a la Bartra. El 26 de setembre de 1869 en Salvador Serra Vellet fa testament, deixant hereu al fill Josep Serra Vallverdú (nascut l'any 1855). També tenen la filla Marina (nascuda l'any 1851).

El fill, Josep Serra Vallverdú, es casarà, l'any 1880, amb 24 anys, amb Antònia Vilalta Òdena, de 25 anys. Tenen els fills: Josep, Salvador (mor l'any 1900 amb 15 anys) i Pere Serra Vilalta.

Vivint a la Bartra també trobem un altre matrimoni de la «branca des Serra» format per Ramon Serra i Florentina Regalat.

Tenen els fills: Salvador i Anton Serra Regalat, aquest darrer nascut l'any 1754.

- L'any 1761 el fill, Salvador Serra Regalat, es casà amb Teresa Odena Ferrer. L'any 1769, Salvador Serra Regalat, aleshores viudo, contrau matrimoni en segones núpcies amb Maria Cavallé Roig nascuda a Mont-ral el 1743 (filla de Ramon Cavallé i Tecla Roig de Mont-ral).

Aquest matrimoni tenen, l'any 1786, el fill Rafael Serra Cavallé que morirà als 4 mesos. L'any 1782 neix Isidre Serra Cavallé. L'any 1786 neix Salvador Serra Cavallé. L'any 1788 confirmen les filles: Florentina i Antònia Serra Cavallé

- L'any 1810 el fill, Isidre Serra Cavallé, contrau matrimoni amb Engràcia Serra Robert (filla de Josep Serra i Maria Robert dels Cogullons).

L'altre fill del matrimoni (Ramon Serra i Florentina Regalat), l'Anton Serra Regalat, es casà l'any 1775, amb Antònia Cavallé Roig, nascuda a Mont-ral l'any 1757 (filla de Ramon Cavallé i Tecla Roig de Mont-ral i germana de Maria Cavallé Roig casada amb Salvador Serra Regalat germà del seu marit). Viuen a la Bartra. De l'Anton Serra Regalat es conserven dos testaments fets l'any 1814 i 1815 quan tenia 60 anys.

Aquest matrimoni enterra, l'any 1777, al fill Anton Serra Cavallé, de 2 dies d'edat. El 31 d'octubre de 1787 enterren un altre fill, en Rafael Serra, de 6 mesos. El 9 novembre del mateix any enterren la filla, Josefa Serra, de 3 anys. L'any 1788 neix una altra filla, Rosa Serra. L'any 1791 neix Raimunda Serra. L'any 1795 neixen els fills Anton Serra Cavallé i Joan Serra Cavallé. També són filles d'aquest matrimoni la Magdalena, la Magina i la Tecla Serra Cavallé casada aquesta darrera amb Joan Cartanya de la Riba.

La filla Magina Serra Cavallé, es casà l'any 1815 amb Joan Anguera a la Bartra. Tenen el fill Joan Anguera Serra. La seva germana, Magdalena Serra Cavallé, fa de padrina. Aquest matrimoni però habitava al mas del Sugueto situat a la vall de la Bartra.

Els Solé de la Bartra, «Cal Majó»

Dels «Solé» trobem dades als llibres parroquials a partir de l'any 1732 i fins el 1846.

Aquesta branca està molt barrejada amb matrimonis amb els Serra i els Buldó.

L'any 1732 el matrimoni de Carlos Solé i Francisca Agustench tenen el fill Isidre Solé Agustench qui l'any 1761 contrau matrimoni amb Maria Serra Anglès (de la família Serra de la Bartra).

Aquests tenen els fills: Isidre Solé Serra l'any 1766. Josep Solé Serra l'any 1769. Rosa Solé Serra l'any 1771. Baptista Solé Serra l'any 1777.

Un altre membre dels Solé de la Bartra és Francesc Solé casat amb Mariagna Ollé del mas d'en Carles. Un fill d'aquest matrimoni, en Joan Solé Ollé, contrau matrimoni, l'any 1789, amb Antònia Serra Anglès (de la família Serra de la Bartra) que era viuda de Manuel Ferrando Sabaté de l'Espluga i que morirà amb 44 anys l'any 1799. D'aquest matrimoni neixen, l'any 1792, Maria Solé Serra (morta el

juny de 1812) i, l'any 1796, Raimunda Solé Serra.

L'any 1800 en Joan Solé Ollé, viudo, es casà en segones núpcies amb Josefa Saguinyolas Pinós de l'Espluga Francolí. El 1831 va quedar viuda.

L'any 1805 confirmen al fill Joan Solé Saguinyolas.

L'any 1812 fa testament Joan Solé Ollé, Deixa una dot de 50 lliures per la seva filla (del primer matrimoni) Raimunda Solé Serra i hereu al fill (del segon matrimoni) Joan Solé Saguinyolas.

De l'any 1831 (el fill Joan Solé Saguinyoles era solter i la mare Josefa Saguinyoles, viuda) hi ha un document de concòrdia conveni sobre la casa de la Bartra ja que al casar-se la Raimunda Solé Serra amb Josep Abelló no tenen els diners de la dot que havia deixat al testament del seu pare l'any 1812. En el document s'estableix que els donen la casa de la Bartra en carta de gràcia fins que puguin pagar els diners de la dot i, que per poder viure a la casa, la mare i el fill hauran de pagar tres duros cada any de lloguer fins no sigui pagat el deute.

L'any 1840 Joan Solé Saguinyolas contrau matrimoni a l'església de Farena amb Teresa Buldó Cavallé (filla de Thomas Buldó, difunt i Antonia Cavallé, viuda). Tenen el renom de «*Cal Majó*» de la Bartra.

Aquest matrimoni confirmen l'any 1846 les filles Antonia Solé Buldó i Francisca Solé Buldó.

Els Vallverdú de la Bartra, «Cal Peret del Tous»

El cognom Vallverdú fou molt comú per tota la zona de la vall de la Bartra. El trobem al llogaret de la Bartra i en altres indrets com al mas d'en Tous, al mas de Caret i al mas de la Baridana. De fet els Vallverdú del mas d'en Tous i els de la Bartra sembla ser que podrien procedir de la mateixa branca. De Vallverdú a la Bartra en trobem als llibres sacramentals de la parròquia de Rojals que s'han conservat, des de l'any 1725 fins l'any 1955.

L'any 1725 el matrimoni de Josep Vallverdú i Maria Serra Calvet (de la família Serra de la Bartra), habitant a la Bartra, tenen la filla Maria, difunta l'any 1727, mateix any que neix la filla Francisca. L'any 1732 neix l'Anton. L'any 1735 neix el Joan. L'any 1740 neix la Tecla. L'any 1748 neix el Salvador.

L'any 1769 contrauen matrimoni a l'església de l'Albiol Rafael

Vallverdú i Magdalena Roig habitant al mas d'en Tous. D'aquest matrimoni neix l'any 1772 el fill Joan Vallverdú Roig que morirà l'any 1860 amb 88 anys. Casat en segones núpcies amb Mariagna Pucurull Mariné, ella de Capafonts, habitants al mas d'en Tous. Tenen els següents fills:

Francesc (1810), Joan (1812), Salvador (1822), Pau (1826) i Francesca (1831).

El fill Francesc Vallverdú Pocurull, (en Francesc mor a la Bartra el dia 18 de juliol de 1894 amb 84 anys, viudo) contrau matrimoni amb Maria Roig Buldó (filla de Pere Roig de Prades i Maria Buldó habitants a Farena). El matrimoni viu a la Bartra. Al registre d'edificis i solars realitzat l'any 1920, en Francesc Vallverdú Pocurull (aleshores mort) encara consta com a propietari a la Bartra d'una casa de 94 m² i un valor de 320 pessetes.

El 1838 bategen una nena, en l'àmbit privat i per cas de necessitat, a les cases de la Bartra. La madrina és la comadrona Teresa Maños (les comadrones tenien autorització eclesiàstica per poder batejar criatures acabades de néixer amb perill de mor propera si no hi podia arribar una capellà). El 1839 neix Francesca Maria Vallverdú Roig. El 1842 neix Francesca Rosa Vallverdú Roig. El 1843 neix Teresa Vallverdú Roig. El 1844 neix Maria Vallverdú Roig, batejada a Farena.

- La filla Francesca Maria Vallverdú Roig es casà, l'any 1859, amb Salvador Andreu Llord. Aquesta família tindrà el renom de «*Cal Siscano*». El 12 d'octubre de 1897 mor a la Bartra la Francesca Maria Vallverdú Roig amb 58 anys. Feu testament el 2 d'octubre on deixava la casa de la Bartra amb un tros de terra adjunt anomenat «del Colomé» i tres trossos de terra més anomenats «l'urted», «la Vinya» i «Llord», tots situats a la Bartra, al seu fill Salvador Andreu Vallverdú com hereu. Al testament també surten els fills Joan i Josep i les filles Concepció, Maria, Antonia i Francesca, casades. Tres dies després, el 15 d'octubre de 1897, mor a la Bartra l'hereu Salvador Andreu Vallverdú amb 29 anys, casat amb Tecla Òdena Vilalta. Aquell mateix any havien confirmat els fills Salvador i Josep Andreu Òdena.

El fill Joan Andreu Vallverdú, amb 24 anys, es casà a Farena l'any 1896 amb Francisca Pallicé Vilalta de 19 anys.

Salvador Andreu Llord, viudo, mort a la Bartra el 31 de març de 1899 amb 74 anys. Feu testament el 21 de febrer de 1899 on deixa part d'una terra als seus nets (fills del Salvador Andreu Vallverdú (difunt) i Tecla Òdena Vilalta) Salvador, Josep i Maria Andreu Òdena i, al seu fill, Josep Andreu Vallverdú, hereu dels seus béns.

L'altre fill de Joan Vallverdú Roig i Mariagna Pucurull Mariné, en Joan Vallverdú Pocarull (mort l'any 1870 amb 57 anys) contrau matrimoni amb Teresa Vendrell Basora de Capafonts. Viuen al mas d'en Tous on l'any 1849 neix Francesc Vallverdú Vendrell (mort el 29 de juliol de 1915 a la Bartra amb 74 anys), casat l'any 1874 amb Maria Àngela Vallverdú Pere (filla de Joan Vallverdú i Josefa Pere). L'Àngela va morir amb 56 anys el 19 de març de 1909 a la Bartra. En Francesc Vallverdú Vendrell consta com a propietari d'una casa a la Bartra de 128m² amb un valor de 280 pessetes al registre d'edificis i solars de l'any 1920 (aleshores ja era mort).

L'any 1876 confirmen la filla Teresa Vallverdú Vallverdú. L'any 1882 confirmen la filla Àngela Vallverdú Vallverdú qui, l'any 1903 amb 22 anys, es casarà amb Pere Buldó Llord i formaran la casa amb el renom de «*Cal Perico*».

L'any 1883 neix el fill Joan Vallverdú Vallverdú qui l'any 1915, amb 31 anys, contrau matrimoni amb Francisca Pàmies Vendrell de 26 anys.

Altres fills del matrimoni entre Joan Vallverdú Pocarull i Teresa Vendrell Besora són: Pere Vallverdú Vendrell, Joan Vallverdú Vendrell.

- El fill Pere Vallverdú Vendrell contrau matrimoni l'any 1880 amb Antonia Isernt Isernt (filla de Joan Isernt i Antonia Isernt de Farena).

- El següent fill, en Joan Vallverdú Vendrell, nascut l'any 1841, es casà amb Francisca Balaña Barberà. Vivien al mas d'en Tous. Ell va morir el 18 de març de 1915 amb 74 anys. L'any 1895 un fill d'aquest matrimoni, en Joan Baptista Vallverdú Balaña, de 26 anys, contrau matrimoni amb Rosa Dulcet Magrané, de 23 anys. L'any 1896 tenen el fill Josep Vallverdú Dulcet. L'any 1897 neix el fill Antoni Vallverdú Dulcet qui es casà l'any 1924 amb Rita Pàmies Miret de Rojals.

Al padró municipal de Rojals de l'any 1939 hi consta, vivint a la Bartra, en Pere Vallverdú Balaña de 55 anys natural de Farena, fill de Joan Vallverdú Vendrell i Francisca Balaña Barberà i casat

amb Antònia Fort Ferrer de 54 anys. Aquesta família té el renom de «Cal Peret del Tous». Tenen una filla, la Maria Vallverdú Fort de 12 anys. Hi consten tots tres als padrons municipals fins l'any 1955 sent els darrers Vallverdú habitants a la Bartra. En Pere Vallverdú Balaña consta com a propietari d'una casa a la Bartra de 114 m² i un valor de 320 pessetes i d'un paller de 46 m² amb un valor de 80 pessetes al registre d'edificis i solars de l'any 1920.

Els Andreu de la Bartra, «Cal Mateu o Mateuet» i «Cal Ciscano o Siscanu»

El cognom *Andreu* lligat amb els habitants de la Bartra el comencem a trobar a partir de l'any 1857 i es manté fins l'any 1945. Hi ha dues branques *d'Andreu* incorporades a partir de matrimonis amb filles de la Bartra, una de la branca dels *Buldó* i una altra de la branca dels *Vallverdú*.

La primera branca es forma l'any 1857 quan la Maria Buldó Prats, dels «*Hereu Buldó*», contrau matrimoni amb Francesc Andreu Dulcet (fill de Ramon Andreu aleshores difunt del mas de Mateu i Francisca Dulcet descendent de Montagut). La seva família tindrà el renom de «Cal Mateu».

El Francesc va morir amb 83 anys, viudo, el 5 d'abril de 1911 a la Bartra. Al registre fiscal de l'any 1920 encara hi consta com a propietari d'una casa a la Bartra de 49 m² i un valor de 160 pessetes.

L'any 1858 bategen a la filla Maria Andreu Buldó qui l'any 1882 es casarà amb Josep Marco Escoté.

L'any 1860 bategen la filla Àngela Andreu Buldó.

L'any 1862 bategen el fill Joan Baptista Andreu Buldó.

El fill del Francesc Andreu i Maria Buldó, en Joan Baptista Andreu Buldó es casà l'any 1886 amb Maria Serra Òdena (filla d'Anton Serra Vellet i Rosa Òdena Caballé dels *Serra* de la Bartra). El 29 d'agost de 1897 mor de la Maria Serra Òdena (fa testament el 26 d'agost de 1897 deixant dues peces de terra a la zona del mas d'en Gran i la casa de la Bartra al seu marit). En Joan Baptista Andreu Buldó, viudo, es torna a casar en segones núpcies, el mateix any 1897, a l'església de Farena amb Francisca Agustench Altés de Farena, habitant a la Bartra. En Joan Baptista Andreu Buldó (mort el 19 de juliol de 1931) figura com a propietari a la Bartra d'una casa o solar de 30 m² i un valor de 60 pessetes en el registre fiscal de l'any 1920.

- L'any 1900 mor amb 21 mesos de la filla Maria Andreu Agustençh.

- L'any 1903 confirmen els fills Josep Andreu Agustençh i Carne Andreu Agustençh.

- L'any 1910 neix Salvador Andreu Agustençh que es casarà l'any 1940 amb Teresa Agustech Pàmies de Farena.

- Una altra filla, la Nativitat Andreu Agustençh, es casà l'any 1939 amb Salvador Buldó Vallverdú de «*Cal Perico*».

- El fill Joan Andreu Agustençh es casà l'any 1939 amb Àngela Feliu Barberà. Aquest darrer matrimoni consta al padró municipal de Rojals de l'any 1939 fins al padró de 1945. El trobem empadronat a la Bartra amb els fills Joan Andreu Feliu i Jacinta Andreu Feliu. També hi consta la germana Nativitat Andreu Agustençh l'any 1939 com a soltera amb 27 anys.

La segona branca neix a partir del matrimoni de l'any 1859 format per Salvador Andreu Llot i Maria Vallverdú Roig. Seran els de «*Cal Siscano*». Ja he parlat d'ells en l'apartat dels Vallverdú.

Els Ferrando, «*Cal petit de la Bartra*»

Amb aquest sobrenom viuen a la Bartra, entre 1822 i 1875, la família Ferrando Maños.

De l'any 1812 hi ha un testament de Salvador Ferrando Serra (nascut a l'Espluga de Francolí el 1788, fill de Manuel Ferrando Sabaté i d'Antonia Serra Anglès, dels «*Serra de la Bartra*»). Aleshores estava casat amb Teresa Maños de Vila-rodona i vivia al Pinetell amb la filla Maria Ferrando Maños menor d'edat. Són marmessors del testament Rafael Vallverdú i Joan Buldó pagesos de la Bartra.

L'any 1815 neix, del matrimoni anterior, l'Antonia Ferrando Maños. Encara habitaven en el Pinetell. L'any 1839 l'Antonia Ferrando habitava a la Bartra i es casarà amb Pau Serra Robert de Rojals.

L'any 1817 neix Salvador Ferrando Maños. Habitaven al Pinetell.

L'any 1822 neix Francesca Teresa Ferrando Maños. Aleshores el matrimoni de Salvador Ferrando Serra i Teresa Maños habitaven a la Bartra. Francesca Teresa es casarà, l'any 1849, amb Martí Serra Pàmies dels Cogullons.

L'any 1838 la Teresa Maños, que era comadrone, fa de madrina al bateig privat i per cas de necessitat (les comadrones tenien autorització eclesiàstica per poder batejar criatures acabades de néixer

però amb perill de mor propera si no hi podia arribar una capellà) a les cases de la Bartra d'una nena filla de Francesc Vallverdú i Maria Roig, aquesta darrera de Farena.

L'any 1840 en Salvador Ferrando Serra tenia 52 anys i era viudo, es casà, en segones núpcies, a l'església de Farena amb Florentina Torrell Torrents de Farena. Bernat Buldó, de la Bartra, fa de testimoni.

El 20 de gener de 1843 en Salvador Ferrando Serra tornà a fer testament deixant d'hereu el seu fill Anton Ferrando Maños.

L'any 1839 el fill Anton Ferrando Maños, pagès de la Bartra, es casà amb Antonia Serra Rubert de 25 anys (filla de Salvador Serra i Rosa Robert, ella de Cabra, i que era germana de Pau Serra Rubert que s'havia casat l'any 1815 amb la seva germana Antonia Ferrando Maños). Surten amb el renom de «*Petit de la Bartra*». L'Anton Ferrando Maños consta com a propietari de la casa núm. 3 de la Bartra, de 35 m² i un valor de 200 pessetes al registre fiscal d'edificis i solars realitzat l'any 1920 (aleshores ja deuria ser mort). Aquest serà el darrer matrimoni d'aquesta branca que viurà a la Bartra ja que els fills quan es casen marxen a viure a Farena o a d'altres indrets.

Aquest matrimoni van tenir cinc fills: Salvador (1840), Pau (1845), Maria (1848), Teresa (1851) i Anton (1855).

El fill gran, en Salvador Ferrando Serra, es casarà amb Antonia Farré March de Capafonts. Habitant a Farena. Tindran quatre fills: la Filomena Ferrando Ferré casada amb Josep Balaña Corts de Capafonts, que vivien al mas d'en Toni i que tenen tres fills: la Maria Balaña Ferrando (1893), l'Enric Balaña Ferrando (1897) i en Ferran Balaña Ferrando (1909), aleshores vivien a Capafonts.

En Pau Ferrando Serra contrau matrimoni l'any 1877, amb 32 anys, amb Teresa Besora Agustenç, de 19 anys, habitant a Farena. Tenen dos fills: Pere Ferrando Besora (1885) i Joan Ferrando Besora (1887).

Els Pàmies

Finalment, al padró municipal de Rojals de l'any 1939 també hi consta vivint a la Bartra Antonia Farré Llorç de 55 anys, filla de Rojalons i viuda de Josep Pàmies Robert del Pinetell amb els fills solters Josep M. Pàmies Farré de 18 anys, Nativitat Pàmies Farré de 24 anys i Rosario Pàmies Farré de 13 anys.

Agraïments

Per poder lligar caps han estat de molta ajuda les converses amb l'Antònia Malet Buldó (EPD) i la Rosita Buldó Masdeu (resident a Montblanc) descendents de Cal Ponet i amb el Gabriel Buldó Escoté (qui torna a residir a la casa de Cal Perico, a la Bartra) i amb la Maria Buldó Andreu (resident a Valls), descendents de Cal Pericó. També ha estat de gran ajuda per entendre la situació actual de les cases de la Bartra les converses amb el Pep Lleonart i l'Àngels Farré habitants actualment a la Bartra. Agrair també al personal del Museu Salvador Vilaseca de Reus per facilitar-me fotografies fetes per en Salvador Vilaseca en les diferents visites a la Bartra.

Bibliografia

- AUTORS VARIS (2019): «Revisió dels materials arqueològics recuperats durant l'explotació de la cova del Buldó (La Bartra/Montblanc(Conca de Barberà) els anys 1926 1928". *Bulletí Arqueològic*, V, 41. Reial Societat Arqueològica Tarraconense ,pp. 5-24.
- CARTANYA MOIX, T. (2015): «El poblament de les Muntanyes de Prades segons el nomenclàtor de 1860». *Actes de les Quartes Jornades sobre el Bosc de Poblet i les Muntanyes de Prades*. Editades pel Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya (Paratge Natural d'Interès Nacional de Poblet). Poblet, pp. 79-94.
- CONTIJOCH CASANOVAS, J.M. I BAYONA CARDONA, V. (1997): Els masos de Rojals. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc. Monografia IX. Montblanc. 140 p.
- FELIP I SÁNCHEZ, J. (2018): «Dades per a l'estudi del llop a la zona oriental de les Muntanyes de Prades, al tombar del segle XV al XVI». *Podall*, 6-7. Revista electrònica del Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, pp. 86-109.
- GRAU I PUJOL, J.M. (2003): «Notícies documentals de Rojals a finals del segle XIX». *El Foradot* (Montblanc), núm. 17, pp. 13-14.
- GRAU I PUJOL, J.M. (2008): «El fons patrimonial de la família Buldó de la Bartra, antic terme de Rojals, dipositat al museu comarcal de Montblanc (1672 1964)». *Aplec de Treballs*, 26. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, pp. 208 217.

- IGLÉSIES I FORT, J. I SANTASUSAGNA I VALLÈS, J. (1929): *Les Muntanyes de Prades, el Montsant i Serra la Llena. Guia Itinerària*. Centre de Lectura de Reus. Ricard Ferreter i Gili, Editor. Reus. 306 p.
- IGLÉSIES I FORT, J. (1948): *Les ciutats del món*. Editorial Arca. Barcelona. 124 p.
- IGLÉSIES I FORT, J. (1982): «El Poblament a les Muntanyes de Prades». Aplec de Treballs, 4. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. Montblanc, pp. 117-140.
- INSA MONTAVA, J. (2001): *Rojals. Un poble, un terme, una gent*. Cossetània Edicions. Col·lecció el Tinter, 22. Valls. 175 p.
- INSA MONTAVA, J. (2003): *La vida tradicional a les Muntanyes de Prades*. Cossetània Edicions. Col·lecció el Tinter, 42. Valls. 112 p.
- MARTÍNEZ I GARCIA, M. (2018): *La vida als masos i altres disseminats de la Conca de Barberà*. Edició de l'autor. Montblanc. 255 p.
- MASSÓ I CARBADILLO, J. (2019): «Salavador Vilaseca, Josep Iglésies, Manel Mata i la cova del Buldó (Rojals)». Aplec de Treballs, 37. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà, pp. 75-84.
- PUIG I TÀRRECH, R. (2004): «El despoblament de Rojals (Segles XIX-XX)». Actes de les Primeres Jornades sobre el Bosc de Poblet. Del Règim senyorial a la gestió pública. Editades pel Departament de Medi Ambient i Habitatge de la Generalitat de Catalunya (Paratge Natural d'Interès Nacional de Poblet). Poblet, pp. 347-390.

Notes

- 1.- GRAU I PUJOL, J.M. (2008) «El fons patrimonial de la família Buldó de la Bartra, antic terme de Rojals, dipositat al museu comarcal de Montblanc (1672-1964)».
- 2.- Mont-ral. Pere Mauri de Farena, i Tecla, muller seva, venen a Pere Vallverdú, del mateix lloc, unes terres pel preu de 33 lliures barceloneses. Reconeixen haver rebut íntegrament el preu de la venda. Testimonis: Pere Vallverdú, de Farena. Bernat Vallverdú, senyor, de Farena. Joan Firt, de la Bartra.
- 3.- El fogatge era un import directe medieval creat en l'època de Pere III. Es basava en els focs: un foc era una casa, una família, i per tant una part del territori i una unitat contributiva. El fogatge a la Corona Catalano-Aragonesa tenia la finalitat de facilitar una ràpida recaptació d'importos per a un fi determinat, normalment una guerra.

- 4.- Salvador Vilaseca, Josep Iglésies, Manuel Mata i la cova del Buldó (Rojals). Aplec de Treballs, 37. Centre d'Estudis de la Conca de Barberà. 2019.
- 5.- Revisió dels materials arqueològics recuperats durant l'explotació de la cova del Buldó (La Bartra/Montblanc (Conca de Barberà) els anys 1926-1928. Butlletí Arqueològic, V. 41. 2019.
- 6.- El salpàs era una cerimònia d'exorcisme que se celebrava durant la Setmana Santa. Estava destinada a protegir la casa del maligne esperit (del dimoni, i naturalment de les bruixes). En arribar al lloc el rector procedia a beneir amb sal, a la qual afegia aigua beneïda. El lloc triat era la porta, que era per on suposava que entrarien les malignes influències.
- 7.- Els llibres sacramentals de baptismes, òbits, desposoris, confirmacions i compliments pasquals es conserven a l'Arxiu històric Diocesà de Tarragona i poden ser consultats a Internet.
- 8.- Vaig poder parlar amb l'Antònia Malet Buldó abans de morir, i fou ella qui identificà la major part de les persones de la fotografia de grup dels anys quaranta.
- 9.- GRAU I PUJOL, J.M. (2008): «El fons patrimonial de la família Buldó de la Bartra, antic terme de Rojals, dipositat al museu comarcal de Montblanc (1672-1964)».

Rebuda: **juliol 2023**

Valoració: **Redacció**

Acceptació: **agost 2023**

NECROLÒGIQUES